

Vlastníctvo a socializmus z pohľadu Semiona Ludvigoviča Franka

Daniel Porubec

Na vzniknuté antagonizmy medzi *mojím* a *spoločným* vlastníctvom, už dávnejšie veľmi originálnym spôsobom upozorňovali kratšími, či rozsiahlejšími štúdiami ruskí náboženský filozofi. Stať S. L. Franka *Vlastníctvo a socializmus*¹ bezpochyby patrí k jednej z originálnych statí ruskej náboženskej filozofie, v ktorej bola dopodrobna rozoberaná otázka vlastníctva, ako predmetu sociálno-filozofickej analýzy. Prvýkrát sa oficiálne objavila v eurázijskom periodiku v roku 1925 a tematicky korešponduje s autorovými prácami *Náboženské základy spoločnosti*² a *Duchovné základy spoločnosti: Úvod do sociálnej filozofie*.³ Ani vo vyššie spomínaných prácach, či v inej autorovej štúdií však už nenájdeme tak precízne elaborovanú filozofiu vlastníctva, ako v nami vybranej stati. Frank v nej tému vlastníctva dostatočne vyčerpávajúco analyzoval a už viac nepokladal za nevyhnutné vrátiť sa k nej.⁴ Okrem Franka sa tejto problematike totiž venovali jak koncipient ruskej náboženskej filozofie V. S. Solovjov⁵ vo svojej kapitálnej práci „Ospravedlnenie dobra“, tak i V. F. Ern⁶, či S. N. Bulgakov.⁷

Frankova štúdia *Vlastníctvo a socializmus* svojim obsahom vhodne zapadla i do sociálno-ekonomických programov eurázijského hnutia, ktoré neskôr rozvíjal teoretik spomínaného hnutia N. N. Alexejev vo

1 Semion Ludvigovič FRANK, „Sobstvennost' i socializm,“ *Evrasijskij sovremennik*, 1925, č. 4, s. 62–284.

2 Semion Ludvigovič FRANK, „Religioznoje osnovy obščestvennosti,“ *Put'*, 1925, č. 1.

3 Semion Ludvigovič FRANK, *Duchovnoje osnovy obščestva. Vvedenie v social'nuju filozofiju*, Paríž, 1930.

4 Porov. K. ISUPOV – I. SAVKIN, „S. L. Frank – Sobstvennost' i socializm,“ in *Russkaja filosofija sobstvennosti XVII–XX*, Sankt-Peterburg: SP „Ganza“, 1993, s. 496.

5 Vladimír Solovjov sa tejto téme venuje v XVI. hlave „Ekonomičeskij vopros s npravstvennoj točky zrenija“. Porov. Vladimír Sergejevič Solovjov, „Opravdanie dobra,“ in *Sočinenia*, Tom I., Moskva: „Mysl“, 1988, s. 406–440.

6 Vladimír Francevič ERN, „Christianskoje otnošenije k sobstvennosti,“ in *Russkaja filosofija sobstvennosti XVII–XX*, Sankt-Peterburg: SP „Ganza“, 1993, s. 194–224.

7 Sergej Nikolajevič BULGAKOV, „Filosofia chozjajstva,“ in *Sočinenia*, Tom I., Moskva: „Nauka“, 1993, s. 47–297.

svojej stati s identickým názvom *Vlastnictvo a socializmus*. Osobnú zaangažovanosť Franka na eurázijskom hnutí možno charakterizovať viac menej ako sporadickú, vyplývajúcu skôr z dlhoročného priateľstva s L. P. Karsavinom, jedného z vodcov eurázijského hnutia, ako aj z nevyhnutnosti materiálne zabezpečiť svoju početnú rodinu v neútešnom exile. Členovia eurázijského hnutia mali totiž možnosť získať v zahraničí nemalú finančnú podporu v podobe špeciálnych štipendií, či honorárov.⁸ Frank podobne ako L. P. Karsavin, či N. S. Trubeckoj vyjadruje svoje rozčarovanie nad morálne zblúdenou európskou civilizáciou a s ním spojeným europocentrizmom. Duchovne zúboženú a individualizmom napadnutú európsku kultúru, ktorá ukrýva svoju pravú tvár za navonok proklamovaným poriadkom, má podľa autora oživiť nová eurázijská kultúra, ktorá vychádza z nevyhnutnosti duchovného života, presnejšie života duše človeka.⁹

Nesmiernou túžbou po zduchovení kultúry i vďaka novým perspektívam rodiacich sa projektov už spomínanej eurázijskej kultúry je sformovaný aj Frankov pohľad na vlastníctvo. Vlastníctvo, ako každé iné právo vo svojej podstate, nepredstavuje absolútnu moc nad určitou sférou majetku, ale je iba vonkajšou formou vnútorného – duchovného života. Vlastníctvo má iba funkcionálny význam, teda neodmysliteľne dopomáha ku skvalitneniu nášho duchovného života, ale na druhej strane nemôže tvoriť jeho základ, jeho podstatu. Z tohto dôvodu má človek vo vzťahu k vlastníctvu zaujať služobnú funkciu. Základ duchovného života je už raz a navždy daný v Bohu. Vlastník tak už nie je absolútnym samovládcom nad svojím vlastníctvom, ale iba splnomocnenec jemu zvereného bohatstva, ktoré ontologicky prináleží Bohu.¹⁰ Nielen vo vzťahu k Bohu, ale aj vo vzťahu k spoločnosti si má byť človek vedomý svojej povinnosti služby, pretože spoločnosť je podľa autora „prvotná celistvosť“ a jedna bytosť. Individuálne vedomie nie je prvotné, ale až postupne sa vydeľuje zo všeobecného vedomia a nikdy sa od celku neoddelí úplne. **Ja** a **My** sú v ponímaní Franka prvotné kategórie osobného a sociálneho bytia, pričom ich dvojjednotu možno realizovať jedine tam, kde sa **ja** obetovalo pre **my** a kde sa **my** odovzdáva najvyššiemu princi-

⁸ Porov. K. ISUPOV – I. SAVKIN, „S. L. Frank – Sobstvennosť i socializm,“ s. 496.

⁹ Semion Ludvigovič FRANK, *Sočinenija*, Moskva, 1990, s. 140–141.

¹⁰ Porov. K. ISUPOV – I. SAVKIN, „S. L. Frank – Sobstvennosť i socializm,“ s. 496–497.

pu, t.j. Bohu. Akákoľvek spoločnosť tak môže existovať jedine na základe náboženského vedomia svojich členov.¹¹

1. PRINCÍP „VŠEJEDNOTY“ APLIKOVANÝ NA VLASTNÍCTVO

Skôr než vstúpime na špecifickú platformu vlastníctva vo filozofii Franka, bude potrebné objasniť autorov princíp „všejednoty“, alebo „sobornosti“. Frank sa totiž najviac spomedzi všetkých predstaviteľov ruskej filozofie snažil „objasniť moment „sobornosti“ v prirodzenosti človeka“.¹² Inak povedané, „sobornosť“ je „prvotná celistvosť“, je nadčasovou „všejednotou“ žijúcou v nás. Človeku je tak ontologicky bližšie vedomie **My**, ako súčasti nadčasového celku, než vedomie svojho **Ja**. **Ja** ako hotová veličina vo všeobecnosti neexistuje do stretnutia s nejakým **Ty**, a tak nevyhnutne predpokladá „všejednotu“, či „sobornosť“ zakorenenú v prirodzenosti človeka. Toto vedomie „všejednoty“ **My**, či bytie **My** postupne človek stráca, lebo **My** má neudržateľnú tendenciu odcudziť sa môjmu **Ja**, zjednocovať sa s predmetným svetom a stávať sa tak vonkajšou, samou o sebe existujúcou realnosťou. Celý problém spočíva práve v tom, aby sa človek nanovo nechal uchvátiť neviditeľnou nadčasovou jednotou **My**.¹³

Z vyššie spomínanej prvotnej kategórie **My**, či nadčasovej „všejednoty“, ktorej sme všetci neoddeliteľnou súčasťou skôr, než si to uvedomujeme, vyplýva možnosť nášho bezprostredného vnímania sveta, možnosť bezprostrednej apercepce. Inak povedané, bytie našej individuality je podľa Franka zakorenené v Absolútne ako „Všejednote“. Každý predmet nášho poznania je nám blízky úplne bezprostredne, pretože s ním nie sme spojení prostredníctvom vedomia, ale samotným bytím. Navyše každé abstraktné logické poznanie je možné iba vďaka intuícii „všejednoty“, teda na základe metalogického poznania. Vďaka týmto záverom, že ľudské poznanie sa zakladá na skúsenosti ako bezprostrednej aperpeccii skutočného bytia v jeho opravdivosti, charakterizuje Frankovu filozofiu N. O. Losskij ako intuitivizmus, alebo ako kresťanský idealistic-

¹¹ Porov. Nikolaj Onufrijevič Losskij, *Istoria ruskoj filozofii*, Moskva: „Progres“, 1994, s. 294.

¹² Vasilij Vasilijevič Zeňkovskij, *Istoria ruskoj filozofii*, Moskva: Akademičeskij Projekt, Paritet, 2001, s. 812.

¹³ Porov. Semion Ludvigovič FRANK, *Nepostižimoje*, Paríž, 1939, s. 148, 154, 176.

ký realizmus, ktorý po Kantovej *Kritike čistého rozumu* môže byť jediným gnozeologickým ospravedlnením metafyziky.¹⁴

Učenie o „celostnej intuícii všejednoty“ a o tom, že každé čiastočné poznanie je „čiastočným poznaním celku“, je vo Frankovej filozofii vysvetlené s takou jasnosťou, že jeho knihy možno pokladať za vzorce pre pochopenie ruských filozofov. Frankova originalnosť nespočívala ani tak v tom, že vysvetlil metafyziku „všejednoty“, ktorú iba prevzal od Solovjova, Plotína, Mikuláša Kuzánskeho, ktorú súčasne prepracoval aj Karsavin, Florenskij a Bulgakov. Originalnosť a sila Frankovej filozofie spočíva v aplikácii tejto metafyziky „všejednoty“, rozvíjanej v jeho rôznorodých prácach.¹⁵ „Každopádne sa pre systém Franka koncepcia všejednoty javí nie iba centrálnou a základnou, ale doslova umožňuje pochopiť metodologický princíp, ktorý dominuje vo všetkých analýzach Franka.“¹⁶

Vyššie spomínaná aplikácia princípu „všejednoty“ tvorí teda základ, na ktorom buduje i Frankova filozofia vlastníctva vo špecifikácii rozdielov medzi mojím (**Ja**) a spoločným (**My**) vlastníctvom. Z tohto dôvodu je súkromné vlastníctvo vo svojej podstate z hľadiska kvalitatívneho obsahu neohraničeným, plným, slobodným disponovaním človeka nad materiálnym bohatstvom, ale z druhej strany však súkromné vlastníctvo, dalo by sa povedať z hľadiska svojho kvantitatívneho rozmeru, nie je absolútnym a bezhraničným vlastníctvom jednotlivca. Inak povedané, kvalitatívne, predmetne a fakticky úplne moje vlastníctvo je mi kvantitatívne (čo do priestoru a času) zverené iba na istý čas. Celý náš život s jeho materiálnym bohatstvom, ktoré nám iba dočasne patrí, má byť, ba musí byť zúročený nielen pre dobro svoje – individuálne, ale pre dobro všetkých ako „spoločenského celku“ („všejednoty“).¹⁷

Právo na súkromné vlastníctvo je jednou z funkcií „spoločenského celku“ a je mu podriadené a v tomto zmysle nie je absolútnym, človeku vrozeným právom. Súkromné vlastníctvo je v prvom rade reálnou podmienkou uskutočnenia počiatku *slobody* človeka, ako konkrétny fundament nevyhnutného usporiadania spoločnosti, a až potom, následne, je predmetom *práva* na súkromné vlastníctvo, bez ktorého sa nezaobíde

¹⁴ Porov. LOSSKIJ, *Istoria russkoj filosofii*, s. 282, 309.

¹⁵ Porov. ZEŇKOVSKIJ, *Istoria russkoj filosofii*, s. 819–820.

¹⁶ Tamtiež, s. 803.

¹⁷ Porov. K. ISUPOV – I. SAVKIN, „S. L. Frank – Sobstvennosť i socializm,“ s. 499.

žiadny zo systémov štátoprávneho celku.¹⁸ Na tomto mieste je možné zacitovať verš zo Skutkov apoštolov, ktorým Frank spomína hneď na začiatku state *Vlastníctvo a socializmus*: „Množstvo veriacich malo jedno srdce a jednu dušu. A nik z nich nehovoril, že niečo z toho, čo mal, je jeho, ale všetko mali spoločné“ (Sk 4,32). Spojenie *jedno srdce a jedna duša* je označením „sobornosti“, „všejednoty“, alebo „cirkvi“, ktoré vyplýva z uskutočnenia *slobody vo vzťahu k svojmu majetku*, slobodnej jednoty srdc veriacich v Bohu a nie z im vrodenej *povinnosti* dodržiavať právnu podstatu súkromného vlastníctva. Frank v práci *Duchovné základy spoločenstva* hovorí:

„Sobornosť je totožná s ‚cirkvou‘ v najhlbšom a všeobecnom zmysle tohto pojmu.“¹⁹

Cirkev je „prvotný duchovný organizmus, skrytou silou ktorého sa tvorí a privádza do pohybu spoločnosť, a tento prvotný duchovný organizmus je bohoľudstvo, spojenie ľudských duší v Bohu.“²⁰

2. VÝZNAM PRÁVA V SÚKROMNOM VLASTNÍCTVE

Frank je teda presvedčený, že pravdu o súkromnom vlastníctve samotné právo nemôže obsiahnuť, lebo nemá prvotnú, imanentnú morálnu silu. Právo potrebuje omnoho širšiu formu. Zmysel života sa totiž nemôže vyplniť v egoizme, v právnom osamostatnení od druhých a chránení si svojich osobných záujmov. Zmysel nášmu životu dáva jedine služba Bohu a ľuďom.

„Služba samotnej pravde, absolútnemu Dobru, a vychádzajúca z neho láskavá služba ľuďom sú jediné absolútne ospravedlnenia ľudského života.“²¹

Z toho jasne vyplýva, hovorí Frank, že človek ako jednotlivá osobnosť, ako prírodné bytie, nemá a nemôže mať žiadne „vrodené“, „neod-

¹⁸ Tamtiež.

¹⁹ FRANK, *Duchovnoje osnovy obščestva. Vvedenie v socialnuju filozofiu*, s. 182.

²⁰ Tamtiež, s. 188.

²¹ Semion Ludvigovič FRANK, „Sobstvennost i socializm,“ in *Russkaja filosofija sobstvennosti XVII–XX*, Sankt-Peterburg: SP „Ganza“, 1993, s. 312.

ňateľné“ a „posvätné“ práva. Mravné poznávanie seba vedie k uznaniu svojich povinností, a nie práv. V skutočnosti človek má iba jedno jediné skutočne „posvätné“ právo, „právo vyžadovať, aby mu bola daná možnosť najlepším spôsobom splniť svoju povinnosť, aby mu nikto nebránil v tomto splnení.“²² Z tohto jediného práva sa odvodzujú všetky ľudské „práva“. Inak povedané, mravná hodnota inštitútu súkromného vlastníctva nespočíva v ospravedlnení mojej zisťnosti, ale v mojej povinnosti nenarúšať a vážiť si cudzie vlastníctvo, t.j. nie v kulte môjho práva, ale vo vedomí pevného základu mojich povinností vo vzťahu k druhým. Práve takto je princíp súkromného vlastníctva zadefinovaný v ôsmom a desiatom Božom prikázaní. V tejto súvislosti autor dodáva:

„Veď nikde nie je povedané ‚chráň si svoje a nedopusť k nemu svojho blížneho‘, ale je povedané ‚nepokradneš‘ a ‚nebudeš žiadostivo túžiť po majetku blížneho svojho a po ničom, čo jeho je.‘“²³

Autor následne pojednáva o podstate a zmysle práva ako takého. Správne poznamenáva, že väčšina ruských filozofov nechápala podstatu práva tým, že v ňom videla reálneho konkurenta zrealizovania mravného života, ktorý sa snaží uskutočniť dobro iba zvonku, na základe nariadení, pričom podstata života vyviera jedine z vnútra, zo slobody ľudskej osoby. Reálne uskutočnenie dobra čisto právnym mechanizmom bol a stále bude poblúdením socializmu, tak i každého sociálno-politického fanatizmu. Právo má v mravnom živote človeka spĺňať iba odvodenú a relatívnu funkciu, pričom prirodzene ostáva vo svojej funkcii nevyhnutné a opodstatnené.

„Cieľ a zmysel práva spočíva v ustanovení, pôsobením na vôľu človeka, vonkajšieho spoločného poriadku života, najviac vyhovujúcemu vnútornej podstate mravného života človeka. Človek ostanúc vo vnútri ‚obrazom a podobou Boha‘, majúca za svoju najdôležitejšiu úlohu pestovať v sebe substanciálne Dobro a vrastanie v neho, teda ‚zbožštenie‘, je z druhej strany zvonku i zvnútra vystavený vplyvu chaotických síl padnutého pozemského bytia. Boj s týmito silami ide a nevyhnutne musí ísť spolu dvoma cestami: zvnútra cestou ich potlačenia samým Dobrom a ich skutočného prekonania a rozplynutia silou Dobra, a zvonku cestou ich spútania a ohradenia sa od nich mravnou vôľou človeka. To posledné je úlohou práva. Prá-

²² FRANK, „Sobstvennosť i socializm,“ s. 313.

²³ Tamtiež, s. 314.

vo je vnášanie kozmického usporiadania do chaosu pozemskej ľudskej prirodzenosti.“²⁴

Z vyššie povedaného vyplýva, že poriadok, ktorý právo vnáša do tohto sveta, nemôže byť na človeka naložený zvonku ako nejaké bremeno, ale sám človek ho má slobodne zobrať na seba, pretože sloboda je podmienkou právneho poriadku i jeho úlohou. Autor správne poznamenáva, že právo súkromného vlastníctva je vo svojej podstate právom na slobodu, na slobodné vyprofilovanie osobnosti, mimo ktorého niet reálneho „subjektu práva“ a niet ani právneho poriadku.

„Podstata problému spočíva v tom, že vlastníctvo materiálne zabezpečuje človeka a tým ho oslobodzuje... Podstata problému spočíva v tom, že právo súkromného vlastníctva, vytvoriac okolo človeka sféru materiálneho sveta jemu patriaceho, s ním bezprostredne zviazaného, tým samým ochraňuje jeho slobodu osobnosti.“²⁵

3. ANALÓGIE NÁŠHO VZŤAHU K SÚKROMNÉMU VLASTNÍCTVU

Hĺbka osobnosti človeka sa však nevyčerpáva iba jeho duševno-telesným bytím. Svet okolo neho nie je, ako pre živočích, v úzkom zmysle slova iba predmetom spotreby. Inak povedané vo vzťahu k veciam sa človek nespráva len ako zviera, ktorého vzťah k veci sa nanajvýš vyčerpáva jej požitím ako potravy.

„Veci a prostredie, nevyhnutné pre život človeka, sú pre neho predĺžením jeho duševno-telesnej osobnosti. Šaty, obydlie, pracovné nástroje, životné miesto, akákoľvek bežná vec, dekorácie, všetko toto je nevyhnutnou súčasťou ľudskej osobnosti.“²⁶

Právo vlastníctva sa tak pre človeka javí ako právo na nedotknuteľnosť osoby, mysliac pri tom na telesnú nedotknuteľnosť, pretože veci predstavujú jednoducho predĺženie jeho tela.

Aj inou analógiou opisuje Frank náš vzťah k osobnému vlastníctvu. Všíma si manželský – rodinný život. Tak, ako muž a žena nenájdu seba

²⁴ FRANK, „Sobstvennost' i socializm,“ s. 316.

²⁵ Tamtiež, s. 318.

²⁶ Tamtiež.

samých iba v telesnom obdarovaní sa, ale je potrebné objavenie samých seba v zdĺhavom a namáhavom telesno-duševnom zväzku, pri ktorom sa stávajú jednou dušou a jedným telom, ako rodičovská láska k deťom robí deti neoddeliteľnou súčasťou bytia rodičov, ako rodina pre každého jej člena je rozšírením jeho „ja“, tak aj človek sa stáva živou jednotou s kúskom materiálneho sveta, ktorý je pre neho telesne i duševne nevyhnutný. Je s ním jednoducho zžitý. Súkromné vlastníctvo je teda istým manželským zväzkom, neoddeliteľnou súčasťou nášho bytia. Práve preto naše veci podľa autora nepredstavujú iba mechanické prostriedky, zameniteľné s inými, ale obľúbené individuálnosti v zmysle predĺženia, či pokračovania našej osoby. Náš vzťah k veciam sa preto nelimituje iba na ich používanie a prechádza do intímnejšej oblasti ľudskej osobnosti. Človek totiž veci nie len používa, ale ich aj vlastní, to znamená zahŕňa ich do oblasti pôsobnosti vlastnej – slobodnej vôle.

Z toho teda vyplýva fakt, že človek, na rozdiel od zvierat, ktoré prežívajú takpovediac ustavičnou krádežou, inštinktívnym syténím seba spojeným s hubením okolitého života, aby mohli prežiť, musí byť sám presvedčený o slobode a nedotknuteľnosti svojho osobného ľudského vzťahu k veciam, na ktoré pôsobí jeho vôľa. Socializmus sa podľa Franka v tejto perspektíve prehrešuje práve preto, že pripúšťa jestvovanie človeka čisto ako živočícha, „nahého človeka“, inak povedané, kde právo ľudskej osoby neprekračuje hranice jeho vlastného tela.²⁷ Človeku je predsa prirodzené „obliekať sa“, teda mať dom, vlastniť kúsok zeme, disponovať materiálnymi prostriedkami. Iba za takýchto podmienok je človek skutočným subjektom práva. Bez pochyb musíme súhlasiť s Frankom, ktorý konštatuje:

„Právo na súkromné vlastníctvo nie je iba primárnym prameňom, ale aj nemenným základom bytia človeka, ako subjektu práva...“²⁸

Frank však na druhej strane odmieta tradičné chápanie súkromného vlastníctva, ktoré vychádza z liberálneho individualistického systému rímskeho práva. Podľa rímskeho práva je totiž základom súkromného vlastníctva absolútna reálnosť individuálneho bytia, teda na nikom a ničom nezávisle existujúcim ľudskom „ja“. Človek je v absolútnom zmysle slova pánom jak seba samého, tak i toho, čo mu patrí. Frank sa

²⁷ Porov. Frank, „Sobstvennost i socializm,“ s. 319.

²⁸ Tamtiež, s. 320.

od takto koncipovaného pohľadu rímskeho práva na súkromné vlastníctvo razantne dištancuje a podotýka, že sa jedná o nebezpečný extrém, pretože človek sám, t.j. jeho „ja“, je genetickým zjednotením dvoch rozdielnych bytí, t.j. rodičov, a nie uzamknutou, nezávisle existujúcou realnosťou. Moje „ja“ je vo svojej podstate vytvorené rodičovským „my“. Z iného fenomenologického i ontologického uhla pohľadu človek svoje „ja“ predsa objavuje iba vďaka druhému „ja“, teda „ty“. Z tohto autorovho pohľadu vyplýva nasledovné:

„Ludská osobnosť je mysliteľná iba ako člen duchovného organizmu spoločnosti.“²⁹

4. TRETIA CESTA

V oblasti obhajoby súkromného vlastníctva Frank prichádza k záveru, že medzi systémom liberálneho individualizmu a socializmu nesmie existovať konkurenčný vzťah, ale vzťah organickej jednoty. Túto jednotu nazýva treťou, alebo strednou cestou. Vzápätí však apeluje na istú duchovnú zrelosť osobnosti vlastníka, ako aj vyspelosť spoločensko-právnej moci. Vlastník plne disponuje majetkom, ktorý mu právom patrí, avšak žije stále vo vedomí, že je sluhom spoločnosti, doslova „odosielateľom služobnej funkcie v celostnom organizme národného života.“³⁰ Spoločensko-právna moc štátu sa prejavuje ako moc vyššieho spoluúčastníka spoločného vlastníctva v tomto organizme národného života, pričom svoje zvrchované právo uskutočňuje iba cez istý nadhľad a korekciu systému súkromno-právnych vzťahov. Vo vyššie spomenutých Frankových formuláciách typu „duchovný organizmus života“, alebo „duchovný organizmus spoločnosti“, nemôžeme nevidieť autorom aplikovaný princíp „všejednoty“.

Frank ale nezabudne podotknúť, že takýto systém súkromno-právnych vzťahov „tretej cesty“ nie je možné uskutočniť bez návyku k čestnému plneniu si povinností, bez pocitu solidárnosti medzi svojimi a cudzími záujmami a bez pocitu zodpovednosti. Pozornosť však upria-

²⁹ FRANK, „Sobstvennost' i socializm,“ s. 321.

³⁰ Tamtiež, s. 327.

muje ešte na jednu skutočnosť, ktorá je dušou a oživujúcou silou národného hospodárstva. Touto skutočnosťou je dôvera, alebo inak povedané „kredit“, ktorý priznáva vlastník danej spoločnosti a naopak. Bez spomínaného „kreditu“ vzájomnej dôvery nemožno hovoriť o žiadnych jak spoločenských, tak ekonomických vzťahoch.³¹

Ak jednotlivec nedôveruje spoločensko-právnej moci štátu, naozaj už niet divu, že sa sám presvedčí o pravdivosti výroku „Kto nekradne, okráda vlastnú rodinu!“ Nezlomnou pravdou však ostane fakt, že jednotlivec tým nenápadne okráda aj vlastnú rodinu, ktorá pomaly a isto tým viac trpí, čím viac trpí vyšší „rodinný“ celok, teda štátna spoločensko-právna moc, ktorá zastrešuje jeho záujmy. Darmo niekto sústavne zveľaďuje krásu svojej komnaty, ak nepozera na zdevastovanú strechu domu, ktorá sa ho údajne vôbec netýka a zanedlho sa zrúti a zničí jeho doterajšie snaženie, ako nadarmo niekto navonok zastrešuje dom, v ktorom z dôvodu dokonalej kontroly nad ním nie sú izby, teda niet žiadneho súkromia, iba jedna veľká hala spoločných záujmov. Jak jedni, tak i druhí zdieľajú ten istý osud utečencov sústavne túžiacich po opravdivej slobode, i keď jedni žijú v relatívnom nadbytku (výlučne svojho vlastníctva) a druhí v relatívnom nedostatku (spoločného vlastníctva).

Právo osobného vlastníctva podľa Franka tak nepredstavuje právo na slobodné uspokojenie ľudskej zištnosti, ale právo na slobodný trvalo-intímny vzťah človeka ako s jeho prácou, tak i pre neho nevyhnutnými pozemskými dobrami. Vlastnenie pozemských dobier, teda hmotného majetku, je však spojené s povinnosťou slobodnej služby pre dobro celej spoločnosti a uskutočnenie pravdy. Frank sa taktne vyhne v podstate najťažšie riešiteľnej otázke filozofie súkromného vlastníctva. Nakoľko si vlastník dokáže uvedomiť túto skutočnosť *povinnosti služby* pre druhých, kde na to vezme silu a presvedčenie, a ak, či to vôbec za službu bude niekto pokladať, je naozaj otáznne, ako je otáznne aj to, kto a ako postuluje spoločnosť s jej mocensko-právnym systémom do roviny kredibility?

Základným momentom obhajoby súkromného vlastníctva tak ostáva podľa autora ochrana vlastníka ako *hospodára a robotníka*. Teda vlastníctvo, ktoré je spojené s faktickým imaním či hospodárskym využitím si zasluhuje najväčšiu pozornosť a bezprostrednú ochranu zo strany spoločnosti. Abstraktné vlastníctvo, akým je napríklad kapitál uložený v banke, alebo pozemok dlhoročne prenášaný, ale neobývaný vlast-

³¹ Porov. FRANK, „Sobstvennosť i socializm,“ s. 327–328.

níkom, si nevyžaduje najvyšší stupeň ochrany. Tu však autor zjavne nemyslí na to, čo ak je pre niekoho dlhodobý prenájom jediným zdrojom príjmu. Je zjavné, že v dnešnej dobe najvyššou hodnotou v zmysle ochrany súkromného vlastníctva už nie je iba vlastníctvo hospodára, mysliac na ním obrábanú zem či vlastníctvo robotníka. Na druhej strane treba dať za pravdu Frankovi a uvedomiť si, že v súčasnosti si nejednen človek evidentne urobil z kont v bankách vysnívanú milovanú zem, ktorá mu prináša úrodu, i remeslo, ktorým sa živí, nevediac však dokedy, a paradoxne zo zeme, ktorá ho nosí, a manuálnej práce, ktorou ju zveľaďuje, neraz len abstraktnú skutočnosť.

Narušenie vzťahu hospodára ku kúsku svojej zeme, tým, že mu je odobratá, Frank prirovnáva k rozbitiu rodinného života, ktoré by sme mohli prirovnávať k zámene jej členov za iných. Štát má byť garantom toho, aby zem jednoznačne patrila hospodárovi, aj s právnym ohraničením jeho vôle slúžiacim, ako ochrana pred cudzou zištnosťou, ako aj pred vlastnou ľahkomyselnosťou. Teda štát má mať v istých prípadoch právo odobrať vlastníčkovi zem, ak svoju funkciu hospodára z vlastnej viny náležite nespĺňa, a odovzdať ju spôsobilej osobe, ale i tu nezabúdajúc na náhradu škody vzniknutej danému vlastníčkovi. Pravdaže sa jedná iba o výnimočné kauzy, a navyše sa musí dať pozor na to, aby takáto zmena vlastníka neprerástla do zámerného riadenia spoločenského života „zhora“.³² Aj v tomto prípade sa Frank do značnej miery ukazuje ako „idealista“, pretože vo väčšine prípadov sa takéto riadenie zhora zákonite vybuduje. Vôbec sa pri tom nemusí jednať o preukázanie neschopnosti vlastníka, ba naopak, jeho príklad životaschopnosti podnikania je doslova motívom, aby jeho vlastníctvo „zhora“ taktne povedané „prevzal“ niekto „schopnejší“.

5. DEDIČSKÉ PRÁVO A SOCIALIZMUS

Čo sa týka dedičského práva, Frank prízvukuje, že dedičské právo sa vo svojej podstate nezakladá na vôli individua. Dedičské právo autor chápe v omnoho širšom kontexte, než je tomu v rímskom práve, ktoré je založené na individuálnom princípe, teda na posmrtnnej vôli zosnulého jednotlivca náležite disponovať s majetkom. Podľa Franka je dedičské

³² Porov. tamtiež, s. 329.

právo založené na *princípe sobornom*, „na princípe všeobecnej jednoty príslušných pokolení, na nadčasovej jednote spoločenského bytia.“³³ V povahe *všeobecného princípu* je vyjadrená nenahraditeľnosť *rodového základu*, ako istej nadčasovej jednoty meniacich sa pokolení. Môžeme povedať, že v tejto nadčasovej rodovej jednote *všeobecného princípu*, ako „všejednote“, má každý ľudský rod vytýčenú istú úlohu. Tejto úlohy svojho rodu sa môže jednotlivec slobodne zhostiť, alebo ju naopak vo svojej slobode odmietnuť. Tu jasne vidieť, že toto nepretržité hľadanie spoločných, všeobecných princípov, ako nami spomínanej „všejednoty“, a následne ich konfrontácia, kedy jednotlivec zrealizuje svoju slobodu rozhodnutia sa, je ako pre Semiona Franka, tak aj pre väčšinu ruských náboženských filozofov charakteristickým znakom.

Frankom spomínaný *všeobecný princíp* musí byť prijatý nielen izolovane, t.j. súčasným pokolením, ale v organickej jednote meniacich sa pokolení.

„Dedičské právo nie je vyjadrením osobnej chútke vlastníka, ale princípu dedičskej jednoty služby spoločenstvu, vlastníka, ktorý sa musí spojiť s právom osoby na slobodnú voľbu svojej individuálnej služby.“³⁴

Frankov *všeobecný princíp* tak môžeme smelo nazvať všeobecným princípom spoločnej služby druhým. Tento princíp však nemôže byť stanovený raz a navždy štátom, ale stále musí zohľadňovať konkrétne hospodárske i politické potreby, nové intuície, ktoré závisia i od kultúrneho stavu spoločnosti a jej vrstiev. Bolo by nezmyselnou pedantnosťou riadiť všetko pevne stanovenými všeobecnými zásadami. Nemá sa zabúdať na to, aby sa stále dával priestor bezprostrednej intuícii, ktorá zohľadňuje živú skutočnosť.³⁵

Tu sme sa opäť dostali do zjavného protirečenia Frankovho *všeobecného princípu*. Ak má tento princíp zostať životaschopným, musí zohľadňovať bezprostrednú intuíciu. Avšak o bezprostrednej intuícii nemôžeme hovoriť výlučne ako o všeobecnej veličine, ale ako o individuálnej intuícii jednotlivca. Z našej, nazvime to pozemskej perspektívy, čisto naše vedomie nepozná hodnotu spoločného vlastníctva ako celku skôr, než by nepoznalo hodnotu svojho osobného vlastníctva ako jeho časti. Alebo

³³ FRANK, „Sobstvennosť i socializm,“ s. 329.

³⁴ Tamtiež, s. 330.

³⁵ Porov. tamtiež.

je naozaj možné zakúsiť jednotu celku skôr než jednotlivinu, skôr než jeho časť?! Frank bol o tom skalopevne presvedčený. Vychádzal z predpokladu, že mať niečo spoločne s niekým je človeku intuitívne a bytostne bližšie, než mať niečo výlučne pre seba. Pochopiteľne, že radosť zo služby a z dávania, či radosť zo spoločného vlastníctva vo Frankovom *všeobecnom princípe* predpokladá inú platformu, inú perspektívu videnia svojho života než ekonomicko-právnu. Hneď je nám jasné, že máme čo do činenia s metalogickým, či náboženským pohľadom na skutočnosť, ktorý bol v prípade socializmu rafinovane zneužitý.

Na doplnenie Frankových konštatovaní máme veľmi živú skúsenosť s tým, ako vopred stanovené normy, či z komunistickej minulosti známe päťročnice riadili „zhora“ to, čo a ako sa má vyrábať a ako má všetko fungovať. To, pred čím Frank v roku 1925 vystríhal, sa v realí uskutočnilo. Socializmus tak zašiel i do opačného extrém, pretože nielen že rozbil individuálne, teda súkromné vlastníctvo, ale nevytvoril v skutočnosti ani žiadne spoločné vlastníctvo. Presnejšie povedané, to nami v komunizme nazývané „spoločné“ (vlastníctvo), sa po zmene politického systému s neskutočnou rýchlosťou obrátilo na „moje“ (vlastníctvo), t.j. jednotlivých vyvolených osôb. Jasne to svedčí o tom, že za viditeľným zdôrazňovaním a zveľaďovaním „nášho majetku“ stálo jednoducho neviditeľné a zámerné vedomie vyvolených individualít. Ako to dosvedčuje Frank, socializmus sa tak v skrytosti vo svojej podstate ukázal ako rýdzo individualistický svetonázor, ktorý navonok, pre svoju nadovšetko fiktívnu existenciu, iba jednoducho zneužil ľudský altruizmus a vieru v spoločné dobro. Autor teda správne konštatuje, že paradoxne práve socialistický boj proti dedičskému právu „je jedným z najcharakteristickejších výdobytkov individualistického, atomistického základu socialistického svetonázoru.“³⁶

6. KONFRONTÁCIA UČENIA SV. AUGUSTÍNA S FILOZOFIOU VLASTNÍCTVA SEMIONA FRANKA

Ako teda vyriešil vzniknutý problém medzi „ja“ a „my“, medzi osobným a spoločným vlastníctvom Semion Frank? Nie jedno sa má podriaďiť druhému, ale ako poznamenáva autor, oba základy nášho bytia majú

³⁶ FRANK, „Sobstvennosť i socializm,“ s. 329.

spoločne vo svojej vzájomnej nenahraditeľnosti nájsť vyššiu absolútnu jednotu, „všejednotu“.

„Osoba a spoločnosť nie sú samo-uspokojujúce, vyššie inštancie. Sú iba služobné inštancie a sprievodcovia vyššej absolútnej Božskej Jednoty, ktorá vo svojej metalogickej podstate prevyšuje racionálne rozdiely medzi logickými pojmami jedinosť a mnohosť.“³⁷

Inými slovami povedané, ani osoba ani spoločnosť nemôžu byť postavené za vyššie ciele, pretože takýmto cieľom môže byť iba sama Pravda, samotné Božie bytie „Všejednoty“. Cieľ spoločenského života teda nespočíva v utvrdení individualistických záujmov jednotlivcej osoby ani záujmov spoločnosti.

Cieľom spoločenského života je teda pravdivé bytie bohoľudskej jednoty, „Všejednoty“. Táto jednota sa najzreteľnejšie nezjavuje v oblasti ekonomicko-politickej, ale v oblasti mravného života, kde *jednota* je láska a osobná *sloboda* je život v Bohu, pričom každý z týchto dvoch princípov zahŕňa v sebe ten druhý, neparazituje na ňom, ale utvrdzuje seba tak, že slúži druhému na jeho úžitok.³⁸

Na tomto svete jednoducho stále bude panovať istý dualizmus medzi „ja“ a „my“, medzi liberálnym individualizmom a socializmom. V každom storočí povstávajú epigóni jedného aj druhého razenia, ale človek je povolaný tento dualizmus prekonávať, nie však iba logicky, na úrovni čisto ľudskej, ale metalogicky, ako spomína Frank v objavení „Všejednoty“, t.j. bohoľudskej jednoty. Ak ostane iba na úrovni človeka, hrozí mu stále viac alebo menej očividná kataklizma ducha, ako hovorí sv. Augustín vo svojom majstrovskom diele *De civitate Dei*: „Keď žije človek podľa človeka, a nie podľa Boha, podobá sa diablovi.“³⁹ Prekonanie spomínaného dualizmu teda neprislúcha výlučne nám ľuďom, ale slobodnému, radostnému priznaniu svojej závislosti na Bohu, ako spomína aj Vladimír Ern: „Všetka naša sloboda spočíva v tom, aby sme chceli pravdu. Avšak definovanie tejto pravdy nie je dané nami.“⁴⁰ Obraz „vnútorného“ pravdivého človeka my nebudujeme, netvoríme sami, je nám už daný, utvorený stvoriteľským prstom Boha pri stvorení. Spo-

³⁷ Tamtiež, s. 323.

³⁸ Porov. tamtiež.

³⁹ „Cum ergo vivit homo secundum hominem, non secundum Deum, similis est diabolo.“ S. AUGUSTINUS AURELIUS, *De civitate Dei* 14,4 (PL 41, 407).

⁴⁰ ERN, „Christianskoje otnošenije k sobstvennosti,“ s. 202.

mínaný obraz my iba oslobodzujeme od nás samých, lepšie povedané, nebránime očisťujúcemu a nás znovu rodiacemu pôsobeniu milosti.⁴¹ Ak by tak človek nerobil, stane sa postupne obeťou lži, i keby sa ona tvárila akokoľvek humánne, pro-socialisticky, či pro-liberálne.

„Keď žije človek podľa seba, totiž podľa človeka, a nie podľa Boha, žije podľa lži. Nie však akoby človek bol lžou, veď jeho pôvodcom a Stvoriteľom je Boh, ktorý predsa nie je pôvodcom a Stvoriteľom lži. Avšak preto, lebo človek je tak správne stvorený, aby nežil podľa seba, ale podľa toho, ktorý ho stvoril, aby plnil skôr jeho vôľu ako svoju. Nežij však tak, ako bol stvorený, aby žil, to je lož.“⁴²

Môžeme teda s istotou povedať, že Frank koherentne rezonuje s Augustínovým *Božím štátom*, ktorý je človek povolaný budovať na tomto svete nie odstránením opozit, teda liberalizmu a socializmu, ale naopak ich zaostrením a poukázaním na vyššiu jednotu v Bohu. Frank, i keď v texte nepoužíva slovo *kresťan*, *kresťanský*, nahradzujúc ho slovami *duchovný*, *nábožensko-morálny*, hovorí o kresťanskom pohľade jak na osobné vlastníctvo, ktoré je *predĺžením osoby vlastníka*, tak i na spoločnosť, v ktorej má každý objaviť svoje *služobné miesto*. Spomínaný koncept vlastníctva ako predĺženia osoby vlastníka ešte detailnejšie o niečo neskôr rozvíja I. A. Iljin vo svojej stati *O súkromnom vlastníctve*, kde hovorí o tom, že je úlohou každého človeka doslova „vkladať“ svoj život do života vecí. Súkromné vlastníctvo je podľa Iljina živnou pôdou, *formou*, z ktorej, vďaka blahodarnému pôsobeniu síl človeka, povstáva k životu, jednoducho tvorí sa nový svet. Bez tejto formy je človek ako kastrát, neschopný odovzdať život. Nemožno ju nahradiť ničím iným, t.j. ani príkazom, či prinútením (komunizmus), ani proti-inštinktívnou „cnosťou“ (kresťanský socializmus).⁴³

S Frankovou „trefou cestou“ by sme spokojne mohli stotožniť úlohu kresťanstva, presnejšie úlohu cirkvi, ktorá je vo svojej podstate nadčasová

⁴¹ Porov. tamtiež.

⁴² „Cum vero vivit secundum se ipsum, hoc est secundum hominem, non secundum Deum, profecto secundum mendacium vivit: non quia homo ipse mendacium est, cum sit ejus auctor et creator Deus, qui non est utique auctor creatorque mendacii; sed quia homo ita factus est rectus, ut non secundum se ipsum, sed secundum eum a quo factus est, viveret; id est, illius potius, quam suam faceret voluntatem: non autem ita vivere, quemadmodum est factus ut viveret, hoc est mendacium.“ S. AUGUSTINUS AURELIUS, *De civitate Dei* 14,4 (PL 41, 407).

⁴³ Porov. Ivan Alexandrovič ILJIN, „O častnoj sobstvennosti,“ in *Russkaja filosofija sobstvennosti XVII–XX*, Sankt-Peterburg: SP „Ganza“, 1993, s. 124–127.

vá, nadpolitická, pretože sa výlučne neprikláňa ani k individualizmu, ani k socializmu, pretože kresťanstvo žité v spoločenstve cirkvi, ako povedal Sergej Bulgakov, nikdy neprevracia faktický súd v principiálny.⁴⁴ Inak povedané, duši človeka, ktorá je každému z nás Bohom darovaný nadpozemský, nadprirodzený princíp, môže škodiť jak osobné, tak i spoločné vlastníctvo, môže byť nebezpečný jak liberálny individualizmus, tak i socializmus. Každý z nich preto potrebuje asketickú reguláciu a podriaďiť sa tak religiózno-etickým normám. Kresťanstvo sleduje nedozerne vyššie ciele než tieto pozemské.

Ježiš Kristus jasne stanovuje jediný jak pozemský, tak i nadpozemský princíp, t.j. dušu človeka, v službe ktorej je každý z nás. V prvom rade sme rodičmi svojej duše, staráme sa o ňu, alebo ju zanedbávame. „Veď čo osoží človekovi, keby aj celý svet získal, a svojej duši by uškodil?! Alebo za čo vymení človek svoju dušu?!“ (Mt 16,26) Z vyššie povedaného vyplývajú dva podstatné tvrdenia:

Ak sa celý tento svet s jeho hodnotou nevyrovná tejto hodnote, je nad slnko jasné, že všetko ostatné nadobúda v živote človeka hodnotu iba vo správnom vzťahu k tomuto počiatku, či princípu, t.j. duši.

Ak má byť náš vzťah k našej duši správny, nemôže sa už riadiť čisto ľudskými zákonmi, v teologickej reči sv. Pavla povedané, *zákonmi tela*, ale *zákonmi ducha*.

Práve v tejto súvislosti dodáva sv. Augustín:

„Povedali sme už, že tu vznikli dva rozdielne a proti sebe stojace štáty, lebo jedni žili podľa tela a druhí podľa ducha. To isté sa môže povedať aj tak, že jedni žili podľa človeka a druhí podľa Boha. Celkom zreteľne to hovorí sv. Pavol Korinťanom: ‚Veď keď je medzi vami žiarlivosť a svár, to nie ste telesní a nežijete len po ľudsky?‘ (1 Kor 3,3). Žiť podľa človeka znamená toľko, ako byť telesným, lebo telom, časťou človeka sa rozumie celý človek.“⁴⁵

⁴⁴ Porov. Sergej Nikolajevič BULGAKOV, „Istoria ekonomičeskoj mysli. Osnovnyje motivy filosofii chazajstva v platonizme i rannem christianstve. Ponimanie v christianstve voprosa o sobstvennosti,“ in *Russkaja filosofija sobstvennosti XVII–XX*, Sankt-Peterburg: SP „Ganza“, 1993, s. 231.

⁴⁵ „Quod itaque diximus, hinc exstittisse civitates duas diversas inter se atque contrarias, quod alii secundum carnem, alii secundum spiritum viverent; potest etiam isto modo dici quod alii secundum hominem, alii secundum Deum vivant. Apertissime quippe Paulus ad Corinthios dicit: *Cum enim inter vos sint aemulatio et contentio, nonne carnales estis, et secundum hominem ambulatis* (1 Cor. III, 3)? Quod ergo est ambulare secun-

Na inom mieste Augustín prízvukuje:

„Dvojaká láska utvorila dvojaký štát: pozemský štát láska sobecká až do odmietnutia Boha, nebeský štát láska k Bohu až do popretia samého seba. Pozemský štát hľadá slávu v sebe, nebeský zasa v Pánovi. Prvý hľadá slávu u ľudí, najvyššou slávou druhého je Boh, svedok svedomia. Prvý vo svojej sláve dvíha vlastnú hlavu, druhý hovorí svojmu Bohu: ‚Si moja sláva, čo mi hlavu vztyčuje.‘ (Ž 3,4) Prvému vládne v jeho panovníkoch a národoch, ktoré ujarmuje, je to žiadostivosť po vláde. V druhom si slúžia vo vzájomnej láske aj predstavení starostlivosťou, aj poddaní poslušnosťou. Prvý miluje vo svojich mocnároch svoju silu, kým ten druhý hovorí svojmu Bohu: ‚Milujem ťa, Pane, moja sila.‘ (Ž 17,2)“⁴⁶

Starosť o budovanie nebeského štátu už tu na zemi je v podstate starosťou o našu dušu, presnejšie starosť o rodičovstvo našej nesmrteľnej duše. Aj človek je povolaný pozrieť na seba z výšky pohľadom Boha a vidieť seba ako nadprirodzený, ním samým neoceniteľný „objekt“. Pohľad Boha na nás je zároveň pohľadom duše. Život nesmrteľnej duše nijako neprotirečí životu prirodzenému, naopak duša ho potvrdzuje, privlastňuje si ho, vkladá seba samú do všetkého jestvujúceho, zvykneme povedať zduchovňuje. Iba démonické sily zla pozemského štátu na seba berú podobu falošnej „prirodzenosti“, postaviac ju ako nevyhnutnú opozitu nadprirodzenosti duše. Z pohľadu duše však nie sú opozitou, ale realitou očakávajúcou zduchovenie. Antinomické pohľady na realitu sú pohľady zdola, pohľady našej padlej hriešnej prirodzenosti túžiacej po premenení, pretože v pohľade duše je spásonosná jednota, „všejednota“, aká je v pohľade Boha. Takéto pohľady na svet, konkrétne na súkromné vlastníctvo, si osvojuje aj Frank, vlastníctvo, ktoré očakáva metalogické zduchovenie, teda nielen čisto silou rozumu, vôle a citu človeka nájomníka, ale silou pôsobenia Boha ako „Všejednoty“, ako opravdivého vlastníka všetkého stvorenstva.

dum hominem, hoc est esse carnalem; quod a carne, id est a parte hominis, intelligitur homo.“ S. AUGUSTINUS AURELIUS, *De civitate Dei* 14,4 (PL 41, 407).

⁴⁶ „Fecerunt itaque civitates duas amores duo; terrenam scilicet amor sui usque ad contemptum Dei, coelestem vero amor Dei usque ad contemptum sui. Denique illa in se ipsa, haec in Domino gloriatur. Illa enim quaerit ab hominibus gloriam: huic autem Deus conscientiae testis, maxima est gloria. Illa in gloria sua exaltat caput suum: haec dicit Deo suo, *Gloria mea, et exaltans caput meum* (Psal. III, 4). Illi in principibus ejus, vel in eis quas subjugat nationibus dominandi libido dominatur: in hac serviunt invicem in charitate, et praepositi consulendo, et subditi obtemperando. Illa in suis potentibus diligit virtutem suam: haec dicit Deo suo, *Diligam te, Domine, virtus mea* (Psal. XVII, 2).“ Tamtiež (PL 41, 436).

Premena sveta prostredníctvom pohľadu duše však výlučne nepri-
náleží človeku ako jednotlivcovi, ale nevyhnutne aj človeku – členovi
spoločenstva. Nepochybne tým primárnym spoločenstvom premeny
spoločnosti je rodina, zväzok muža a ženy. Frank na túto skutočnosť
upozorňuje svojimi analógiami z rodinného života. V tomto zmysle mô-
žeme povedať, že spásonosná jednota v Bohu sa najevidentnejšie zjavu-
je v nami najčastejšie reflektovanom spoločenstve – rodine. Bez pochyb
každý z nás povstal k prirodzenému životu zjednotením životov muža
a ženy a každá naša bunka nesie chromozómovú pečať tejto jednoty.
V rodine sa teda buduje jednotná, usporiadaná spoločnosť v spoločnosti,
štát v štáte. Na tejto primárnej báze sú položené základy zodpovedné-
ho vlastníka ako dočasného nájomníka, alebo zvrchovaného hegemonu
v požívaní, či skôr v zneužívaní vecí. Ak na rodinnej úrovni neboli stano-
vené láskavé limity, potom ich už škoda hľadať v náprotivných stranách
stojacom socialistickom, alebo liberálno-individualistickom zriadení.
V každom z nich sa totiž už len objavia fragmenty rozpadajúcej sa bázy,
t.j. rodiny, paradoxne rojčiac zas len o ich čisto fenomenálnom opaku,
bez známkov opravdivého života. Spoločnosť je v nami sledovanom kon-
texte Franka očividným derivátom rodinného života, skoncentrovaním
a následne zosilnením všetkých jej hnutí. Práve preto v oblasti prirod-
zeného života spoločnosti treba pozornosť upriamiť výlučne na rodinu.
Spoločnosť totiž nemá inú možnosť, iného „výlučne svojho“ základu, na
ktorom by vybudovala výhradne svoju „fiktívnu expozitúru“. Preto sv.
Augustín každého varuje:

„Najprv sa má teda starať o svojich. K nim má totiž najľahší prístup, aby sa mohol
o nich vhodne starať, či už podľa prirodzeného a či podľa spoločenského poriad-
ku. Preto aj apoštol hovorí: ‚Veď kto sa nestará o svojich, najmä o domácich, zaprel
vieru a je horší ako neveriaci.‘ (1 Tim 5,8). Tak vzniká aj domáci pokoj, usporiada-
ná svornosť spolubývajúcich pri rozkazovaní a poslúchaní. Rozkazujú tí, ktorí sa
starajú: muž žene, rodičia deťom, páni sluhom. Poslúchajú tí, o ktorých sa starajú
iní: ženy mužov, synovia rodičov, sluhovia pánov. Ale v dome spravodlivého, ži-
júceho z viery a dosiaľ ešte putujúceho mimo nebeského štátu, aj rozkazujúci
slúžia tým, ktorým len naoko rozkazujú. Nerozkazujú z túžby po ovládaní, ale
z povinnosti pomáhať. Ani nie z pýchy byť prvým, ale z milosrdenstva starať sa
o iných.“⁴⁷

⁴⁷ „Primitus ergo inest ei suorum cura: ad eos quippe habet opportuniorem facilioremque
aditum consulendi, vel naturae ordine, vel ipsius societatis humanae. Unde Apostolus
dicit: Quisquis autem suis, et maxime domesticis non providet, fidem denegat, et est
infideli deterior (1 Tim. V, 8). Hinc itaque etiam pax domestica oritur, id est, ordinata

7. ZÁVER

Na začiatku nami vytýčený problém súkromného a spoločného vlastníctva má tak ďaleko širšie dimenzie svojho pôsobenia, než sa na prvý pohľad zdá, dimenzie nielen ekonomicko-právne, či sociálne. Semion Ludvigovič Frank sa nám snažil objasniť fakt, že nie tak vlastníctvo, ako vlastník je skutočným problémom, nie tak poklady tohto sveta a ich spôsob vlastníctva, ako duša človeka, ktorá si „zpokladnila“ veci tohto sveta a pritom má iba jediný opravdivý poklad hodný lásky, a to nekonečne milujúceho Boha ako „Všejednotu“.

Frankov filozoficko-teologický pohľad na danú problematiku z perspektívy „všejednoty“ nechce byť učením cirkvi smerujúcim k vytvoreniu nemenných dogiem, obdobne, ako nie je cieľom básnika, aby jeho báseň bola nemenným vzorcom literárnej tvorby pre všetkých. Tým by možnosť slobodnej tvorby druhých zjavne paralyzoval a v jej podstate *de facto* poprel. Podstata Frankovho systému filozofie spočíva predovšetkým v stelesnení slobodnej tvorivosti ducha autora vďaka bezprostrednej intuícii na „prahu chrámu“, na „prahu transracionalnosti“, ktorá zjavne vyrástla na náboženskom základe.⁴⁸

Vďaka nesmrteľnej duši, ktorú si Boh, „Všejednota“, stvoril výlučne pre seba⁴⁹ túžiac, aby v ňom boli všetci jedno (Porov. Jn 17;11,21), je človek sám sebe tým najcennejším „vlastníctvom“. V nadprirodzenom „vlastnení seba“ v Bohu ako „Všejednote“ tak nadobúda zmysel akýkoľvek prirodzený spôsob vlastníctva na tejto zemi. Slová zo Skutkov apoštolov spomenuté v úvode hovoria predovšetkým o tomto spôsobe „vlastníctva“, teda jednoty duší s Bohom, kedy *na všetkých spočívala veľká milosť* (Sk 4,33), inak povedané, kde bolo všetko všetkých, pretože bol Boh, „Všejednota“, vo všetkých. Iba vtedy nemá zmysel poukazovať na

imperandi obediendique concordia cohabitantium. Imperant enim qui consulunt: sicut vir uxori, parentes filiis, domini servis. Obediunt autem quibus consulitur: sicut mulieres maritis, filii parentibus, servi dominis. Sed in domo justi viventes ex fide, et adhuc ab illa coelesti civitate peregrinantis, etiam qui imperant, serviunt eis, quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia.“ S. AUGUSTINUS AURELIUS, *De civitate Dei* 19,14 (PL 41, 643).

⁴⁸ Porov. ZEŇKOVSKIJ, *Istoria russkoj filosofii*, s. 819.

⁴⁹ Ide tu o parafrázu výroku sv. Augustína: „Tu excitas, ut laudare te delectet; quia fecisti nos ad te, et inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te.“ S. AUGUSTINUS AURELIUS, *Confessiones* 1,1 (PL 32, 661).

žiadnu z hraníc, či obmedzení ako socializmu, tak aj individualistického liberalizmu. Do dôsledkov vzaté, iba vtedy môže človek povedať, že druhých obohacuje a je bohatý, ak v duši zdieľa živé spoločenstvo Boh – a – ty.

Semyon Lyudvigovich Frank's Views of Ownership and Socialism

Key words: Russian religious philosophy; S.L. Frank; ownership; socialism

Abstract: The question of private and common ownership has much more extensive dimensions of influence than meets the eye. These dimensions are not limited to the economic, legal and social areas. S.L. Frank in his work *Ownership and Socialism* attempts to clarify the fact that it is its owner rather than the property which is the real issue. The author demonstrates that the treasures of the world and the ways of owning them are actually secondary, because it is the human soul which has "made a treasure" of the things of the world, while the only one genuine treasure worthy of our affection is the infinitely loving God. This fact leads Frank to the conclusion that only through a supernatural "possession of the self" in God can every natural way of ownership gain some meaning on the earth.

PhDr. SEODr. Daniel Porubec
Pokroku 14
040 11 Košice